

Sygn. akt IV CSK 503/11

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 maja 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

Protokolant Hanna Kamińska

w sprawie z powództwa A.-P. A. K. Spółki Jawnej
przeciwko S. Spółce Akcyjnej
o zapłatę,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 10 maja 2012 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Okręgowego Sądu Gospodarczego
z dnia 10 czerwca 2011 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powód A.-P. spółka jawna wniósł pozew przeciwko S. Spółce Akcyjnej o zapłatę kwoty 82.500,07 zł wraz z odsetkami ustawowymi.

Sąd Rejonowy Sąd Gospodarczy wyrokiem z dnia 1 grudnia 2010 r. uwzględnił powództwo co do kwoty głównej i częściowo co do odsetek, oddalając powództwo w pozostałym zakresie. Ustalił, że pozwaną łączyła z B. K., prowadzącą Kancelarię Radcy Prawnego „A. B. K.”, umowa o stałą obsługę prawną z dnia 1 września 1998 r., którą pozwana w dniu 31 marca 2008 r. wypowiedziała ze skutkiem na koniec kwietnia 2008 roku. Z tytułu świadczonej obsługi prawnej B. K. wystawiła pozwanej faktury VAT m.in. o numerach: /.../ Łączna wysokość długu pozwanej względem B. K. wynosiła 167.119,27 zł, w tym z w/w faktur 82.500,07 zł.

W dniu 23 kwietnia 2008 r. pomiędzy pozwaną, a B.K. doszło do zawarcia ugody, w której ustalono warunki oraz terminy spłaty zadłużenia. Pozwana w wyniku częściowego wykonania ugody zapłaciła B. K. kwotę 107.411,27 zł. Z uwagi na fakt, że pozwana nie wywiązywała się z płatności ugodzonych rat w uzgodnionych terminach, B. K. zaliczyła wpłatę 107.411,27 zł na poczet należności głównych z faktur i odsetek od tych kwot wymienionych w § 1 ugody w sposób określony w kodeksie cywilnym i złożyła na tę okoliczność stosowne oświadczenie. W związku z powyższym do zapłaty pozostała kwota dochodzona pozwem, wynikająca z wyżej wymienionych faktur.

Pomiędzy powodem, a B. K. w dniu 18 stycznia 2010 r. doszło do zawarcia umowy cesji (aneksowanej w dniu 28 stycznia 2010 r.) wierzytelności w kwocie 82.500,07 zł z należnościami ubocznymi. O cesji pozwana została poinformowana pismem z dnia 10 lutego 2010 r. Innym pismem, także z dnia 10 lutego 2010 r., nabywca wierzytelności (powód) wezwał pozwaną do dobrowolnego spełnienia świadczenia w terminie do dnia 15 lutego 2010 r. Pomimo wezwania pozwana nie zapłaciła dochodzonej kwoty. W dniu 12 marca 2010 r. powód wniósł powództwo przeciwko pozwanej o zapłatę kwoty 82.500,07 zł wraz z odsetkami ustawowymi. Z uwagi na brak podstaw do wydania, zgodnie z wnioskiem powoda, nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, sprawę przekazano do rozpoznania w postępowaniu zwykłym. Zarządzeniem z dnia 15 kwietnia 2010 r., doręczonym powodowi w dniu 6 maja 2010 r., wezwano go do uzupełnienia brakującej części opłaty sądowej, w

terminie 7 dni pod rygorem zwrotu pozwu. W dniu 8 czerwca 2010 r., po upływie określonego terminu, strona powodowa usunęła brak fiskalny pozwu. W dniu 10 czerwca 2010 r. wydano zarządzenie w przedmiocie zwrotu pozwu. Następnie, po wniesieniu na to zarządzenie zażalenia przez powoda, nadano sprawie dalszy bieg ze skutkiem od dnia pierwotnego wpływu pozwu, tj. od dnia 12 marca 2010 r.

W związku z podniesionym przez pozwaną zarzutem przedawnienia, Sąd Rejonowy przyjął, że do wierzytelności B. K. w stosunku do pozwanej z tytułu umowy o świadczenie usług prawniczych, miał zastosowanie dwuletni termin przedawnienia przewidziany w art. 751 pkt 1 k.c. Na mocy ugody zawartej w dniu 23 kwietnia 2008 r. pozwana uznała swój dług wobec B. K. do wysokości ugodzonej kwoty, co, zgodnie z art. 123 § 1 pkt 2 k.c., przerwało bieg terminu przedawnienia i jego ponowny bieg od dnia 24 kwietnia 2008 r. Pozew został wniesiony w dniu 12 marca 2010 r., a więc przed ponownym upływem terminu przedawnienia roszczenia. W razie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym – jak to miało miejsce w sprawie – uzupełnienie brakującej części opłaty od pozwu nie podlegało rygorowi z art. 130² k.p.c., lecz rygorowi z art. 130³ § 2 k.p.c. Brak uzupełnienia opłaty w określonym terminie nie mógł skutkować zwrotem pozwu, tym bardziej że strona powodowa uzupełniła brakującą opłatę od pozwu. Ponieważ zarzut przedawnienia okazał się niezasadny Sąd pierwszej instancji uwzględnił powództwo. O odsetkach orzekł na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c., przyjmując, że datą wymagalności roszczenia jest dzień następny po określonym w załączonych do pozwu fakturach.

Wyrokiem z dnia 10 czerwca 2011 r., Sąd Okręgowy Sąd Gospodarczy na skutek apelacji pozwanej zmienił zaskarżony wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że oddalił powództwo. Akceptując dokonane przez Sąd Rejonowy ustalenia faktyczne, uznał, że pozwana skutecznie podniosła zarzut przedawnienia. Nieprawidłowe zastosowanie przepisów procesowych przez Sąd pierwszej instancji doprowadziło do błędnego przyjęcia, że pozew został wniesiony w dniu 12 marca 2010 r., podczas gdy faktycznie nastąpiło to w dniu 8 czerwca 2010 r. Powyższe, wadliwe ustalenie daty wniesienia pozwu, było konsekwencją błędnego zastosowania art. 130³ § 2 k.p.c., podczas gdy w sprawie powinien mieć zastosowanie art. 130 § 1 i 2 k.p.c. W sytuacji bowiem, gdy Sąd Rejonowy uznał,

że brak było podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym i zachodziła konieczność rozpoznania sprawy w postępowaniu zwykłym, winien był wezwać pełnomocnika powoda do uzupełnienia brakującej części opłaty od pozwu na mocy art. 130 § 1 k.p.c., w terminie 7 dni pod rygorem zwrotu pozwu. Konsekwencją tego stanowiska, było przyjęcie przez Sąd Okręgowy, że pozew został skutecznie wniesiony dopiero w dacie uiszczenia brakującej opłaty, tj. 8 czerwca 2010 r., a zatem po upływie 2 lat od daty zawarcia pomiędzy pozwanym a cedentem (B. K.) ugody w przedmiocie spłaty wierzytelności. Z tych względów przedawnienie dochodzonych roszczeń nastąpiło 23 kwietnia 2010 r., co uzasadniało zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa.

Wyrok Sądu Okręgowego został zaskarżony w całości skargą kasacyjną przez powoda. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej powód zarzucił naruszenie art. 751 pkt 1 k.c. w zw. z art. 750 k.c. poprzez ich zastosowanie i uznanie, że przedawnienie roszczeń dochodzonych w sprawie nastąpiło w dniu 23 kwietnia 2010 r., wobec uznania, iż pozew został skutecznie wniesiony dopiero w dniu 8 czerwca 2010 r., a nie w dniu 12 marca 2010 r. W ramach drugiej podstawy kasacyjnej powód zarzucił naruszenie:

- art. 130 § 1 i 2 k.p.c. poprzez ich zastosowanie, skutkujące przyjęciem, iż datą wniesienia pozwu był dzień 8 czerwca 2010 r.;
- art. 130² § 2 k.p.c. w zw. z art. 486 § 1 k.p.c. poprzez brak ich zastosowania, a tym samym ustaleniem wadliwej daty wniesienia pozwu, co skutkowało uwzględnieniem podniesionego zarzutu przedawnienia przez pozwanego;
- art. 130³ § 2 k.p.c. w zw. z art. 486 § 1 k.p.c. poprzez brak ich zastosowania, a tym samym ustaleniem wadliwej daty wniesienia pozwu, co skutkowało uwzględnieniem podniesionego zarzutu przedawnienia przez pozwanego;
- art. 130³ § 2 k.p.c. w zw. z art. 484¹ § 2 k.p.c. oraz art. 19 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm., dalej: „u.k.s.c.”) poprzez brak ich właściwego zastosowania, polegającego na wezwaniu Sądu do uiszczenia brakującej opłaty sądowej pod rygorem zwrotu pozwu zamiast wezwania do wpłaty brakującej opłaty pod rygorem orzeczenia o obowiązku

uiszczenia opłaty w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, względnie bez żadnego rygору.

Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istota skargi kasacyjnej dotyczy zagadnienia, czy i w jakim trybie powód powinien uzupełnić opłatę od pozwu zawierającego wniosek o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym i od którego została uiszczona jedna czwarta część opłaty, w razie stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty. Zgodnie z ogólnym przepisem, zawartym w art. 126² § 1 k.p.c., sąd nie podejmie żadnej czynności na skutek pisma, od którego nie została uiszczona należna opłata. Wobec powyższego powstaje zagadnienie, czy w razie stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym należy wezwać powoda do brakującej opłaty od pozwu w terminie tygodniowym pod rygorem zwrotu pozwu (art. 130 § 1 k.p.c.), ewentualnie – gdy powód jest reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego – zwrócić pozew bez wezwania o uiszczenie opłaty (art. 130² § 1 k.p.c.) z możliwością uiszczenia brakującej części opłaty od pozwu w terminie tygodniowym od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma (art. 130² § 2 k.p.c.), czy też wezwać powoda do uzupełnienia opłaty w terminie tygodnia, a jeżeli mieszka on lub ma siedzibę za granicą i nie ma w kraju przedstawiciela – w terminie nie krótszym od miesiąca; w razie bezskutecznego upływu terminu sąd prowadzi sprawę bez wstrzymania biegu postępowania, a o obowiązku uiszczenia opłaty orzeka w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, stosując odpowiednio zasady obowiązujące przy zwrocie pozwu (art. 130³ § 2 k.p.c.).

Zgodnie z art. 484¹ § 2 k.p.c., sąd rozpoznaje sprawę w postępowaniu nakazowym na pisemny wniosek powoda zgłoszony w pozwie. Art. 19 ust. 2 pkt 1 u.k.s.c. stanowi, że w takim przypadku pobiera się czwartą część opłaty od pozwu. Przepis ten przewiduje niższą opłatę od pozwu zawierającego wniosek o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, co ma stanowić zachętę dla inicjujących postępowanie sądowe, aby w sytuacji, gdy zachodzą okoliczności uzasadniające wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, zawierały w

pozwie wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu nakazowym. Przyczynia się to do szybszego rozpoznania sprawy. Nakaz zapłaty zostaje bowiem wydany bez przeprowadzenia rozprawy, a w razie wniesienia przez pozwanego zarzutów postępowanie jest uproszczone w stosunku do postępowania zwykłego poprzez ograniczenie możliwości podnoszenia zarzutu potrącenia (pozwany może podnieść do potrącenia tylko wierzytelności udowodnione dokumentami, o których mowa w art. 485 k.p.c.), wyłączenie dopuszczalności powództwa wzajemnego (art. 493 § 3 i 4 k.p.c.) oraz poprzez wyłączenia zastosowania przepisów art. 194-196 oraz art. 198 k.p.c. (art. 495 § 4 k.p.c.). W postępowaniu tym obowiązują również zasady prekluzji dotyczące okoliczności faktycznych, zarzutów i wniosków dowodowych (art. 493 § 1 i art. 495 § 3).

Pozew podlegający rozpoznaniu w postępowaniu zwykłym powinien zostać opłacony opłatą, o której mowa w art. 3 ust. 2 pkt 1 u.k.s.c. W typowej sytuacji (gdy strona nie korzysta ze zwolnienia od kosztów sądowych) stwierdzenie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty oznacza zarazem, że pozew jest nienależycie opłacony, gdyż uiszczono od niego jedynie $\frac{1}{4}$ część opłaty. Stanowisko to znajduje potwierdzenie w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2009 r., III CZP 143/08 (OSNC 2009, nr 12, poz. 164), w którym wyjaśniono, że powierzony przewodniczącemu w art. 486 k.p.c. obowiązek nadania sprawie dalszego biegu – w której pomimo wniosku powoda nie wydano nakazu zapłaty - mieści w sobie konieczność sprawdzenia, czy pozew jest prawidłowo opłacony. Zgodnie bowiem z art. 130 § 1 k.p.c., pismo procesowe nie może otrzymać właściwego biegu, jeżeli nie uiszczono od niego prawidłowej opłaty. Tymczasem pozew w postępowaniu nakazowym podlega opłacie obniżonej, a ulga ta przestaje obowiązywać z chwilą stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty. Czynności podejmowane przez przewodniczącego w wypadku stwierdzenia przez sąd braku podstaw do wydania nakazu zapłaty, polegają zatem na sprawdzeniu, czy pozew jest należycie opłacony, aby mógł zostać rozpoznany w postępowaniu upominawczym bądź w postępowaniu zwykłym i ewentualnym wezwaniu powoda do uzupełnienia brakującej opłaty.

Obowiązek uiszczenia przez powoda brakującej opłaty od pozwu, w razie stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu

nakazowym, znajduje także potwierdzenie w art. 505⁷ zd. drugie k.p.c., który dotyczy sytuacji, gdy pozew został wniesiony w postępowaniu uproszczonym, który – tak, jak pozew w postępowaniu nakazowym – podlega opłacie obniżonej, a sąd – uznając, że sprawa jest szczególnie zawiła lub jej rozstrzygnięcie wymaga wiadomości specjalnych – w dalszym ciągu rozpoznaje ją z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym. W takim przypadku, jak stanowi powołany wyżej przepis, nie pobiera się brakującej opłaty od pozwu. W przepisach regulujących przebieg postępowania nakazowego brak jest analogicznego przepisu, co potwierdza obowiązek powoda uzupełnienia brakującej opłaty od pozwu w sytuacji stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym.

Odnosnie do trybu uzupełnienia brakującej opłaty od pozwu po stwierdzeniu braku podstaw do wydania nakazu zapłaty, w piśmiennictwie prawniczym wyrażane są różne stanowiska, przy czym przeważają wypowiedzi, że w takim przypadku powinien mieć zastosowanie tryb uzupełnienia brakującej opłaty przewidziany w art. 130³ § 2 k.p.c., według którego, jeżeli obowiązek uiszczenia lub uzupełnienia opłaty powstał na skutek rozszerzenia lub innej zmiany żądania, z innych przyczyn niż wymienionych w § 1, albo po wysłaniu odpisu pisma innym stronom, a w braku takich stron – po wysłaniu zawiadomienia o terminie posiedzenia, przewodniczący wzywa zobowiązanego do uiszczenia należnej opłaty w terminie tygodnia, a jeżeli mieszka on lub ma siedzibę za granicą i nie ma w kraju przedstawiciela – w terminie nie krótszym od miesiąca. W razie bezskutecznego upływu terminu sąd prowadzi sprawę bez wstrzymywania biegu postępowania, a o obowiązku uiszczenia opłaty orzeka w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, stosując odpowiednio zasady obowiązujące przy zwrocie kosztów procesu. Za tym stanowiskiem przemawia kilka istotnych argumentów.

Powołany przepis reguluje sytuacje, gdy obowiązek uiszczenia lub uzupełnienia opłaty powstał na skutek rozszerzenia lub innej zmiany powództwa, z innych przyczyn niż wymienione w § 1 (gdy przed wysłaniem odpisu pisma innym stronom, powstał obowiązek uiszczenia lub uzupełnienia opłaty na skutek ustalenia przez sąd wyższej wartości przedmiotu sporu, cofnięcia zwolnienia od kosztów sądowych albo uchylecia kurateli), albo po wysłaniu odpisu pisma innym stronom.

Omawiana w skardze kasacyjnej sytuacja z całą pewnością nie obejmuje rozszerzenia lub innej zmiany powództwa ani też obowiązku uiszczenia opłaty powstałego już po wysłaniu odpisu pisma (pozwu) innym stronom, o czym jest mowa w art. 130³ § 2 k.p.c., lecz jedynie sytuację, wymienioną w tym przepisie, gdy obowiązek uiszczenia opłaty powstał „z innych przyczyn niż wymienionych w § 1”. Inną przyczyną uzasadniającą wezwanie powoda do uiszczenia w trybie przewidzianym w art. 130³ § 2 k.p.c. brakującej opłaty od pozwu byłoby stwierdzenie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, w następstwie czego sprawa podlegałaby rozpoznaniu w postępowaniu zwykłym. Zewnętrznym wyrazem tej oceny są zarządzenia przewodniczącego sądu pierwszej instancji o doręczeniu odpisu pozwu pozwanemu oraz o wyznaczeniu rozprawy, ewentualnie o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne, nadto odpowiedniej treści zarządzenie wzywające powoda do uiszczenia brakującej części opłaty od pozwu. Zgodnie bowiem z art. 486 § 1 k.p.c., w razie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty, przewodniczący wyznacza rozprawę, chyba że sprawa może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym. Wykładnia logiczno-językowa uzasadnia wnioski, że wyznaczenie przez przewodniczącego sądu pierwszej instancji rozprawy jest bezpośrednim (automatycznym) następstwem stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty. Potwierdza to także art. 486 § 2 k.p.c., dotyczący spraw, o których mowa w art. 485 § 2a k.p.c., zgodnie z którym sąd wydaje nakaz zapłaty, a w razie braku podstaw do jego wydania przewodniczący wyznacza rozprawę albo posiedzenie niejawne nie później niż przed upływem 2 miesięcy od dnia wniesienia pozwu albo od dnia uzupełnienia braków pozwu. Należy także dostrzec, że w art. 505⁷ zd. trzecie k.p.c. – dotyczącym sprawy rozpoznawanej w postępowaniu uproszczonym, w której pozew podlega również obniżonej opłacie - wyłączono wprost zastosowanie art. 130³ § 2 k.p.c. w razie uznania przez sąd, że sprawa rozpoznawana w postępowaniu uproszczonym jest szczególnie zawiła lub jej rozstrzygnięcie wymaga wiadomości specjalnych i rozpoznawania jej w dalszym ciągu z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym. W takim przypadku, ustawodawca wyraźnie wyłączył zastosowanie art. 130³ § 2 k.p.c., co oznacza, że zdaniem ustawodawcy ten właśnie przepis powinien mieć

zastosowanie w razie dalszego rozpoznawania sprawy w postępowaniu zwykłym zamiast w postępowaniu odrębnym - uproszczonym. Za zastosowaniem art. 130³ § 2 k.p.c. może przemawiać także to, iż po opłaceniu pozwu zawierającego wnioski o jego rozpoznanie w postępowaniu nakazowym następuje nadanie sprawie biegu w tym sensie, że następuje merytoryczna ocena istnienia podstaw do wydania nakazu zapłaty, której efektem jest wydanie przez sąd nakazu zapłaty albo stwierdzenie braku podstaw do jego wydania.

Przyjęcie, zgodnie z przedstawionym wyżej stanowiskiem, że do uzupełnienia należnej opłaty od pozwu po stwierdzeniu braku podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym ma zastosowanie art. 130³ § 2 k.p.c. oznaczałoby, iż uzasadnione byłyby zarzuty procesowe skargi kasacyjnej dotyczące niezastosowania tego przepisu w zw. z art. 486 § 1 k.p.c. oraz zastosowania w ich miejsce przepisów art. 130 § 1 i 2 k.p.c. Sąd Okręgowy przyjął – odwołując się do stanowiska wyrażonego w piśmiennictwie prawniczym - że art. 130³ § 2 k.p.c. nie ma jednak zastosowania, jeżeli strona jest reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika. Stanowisko to, bliżej nieumotywowane przez Sąd Okręgowy, zostało przedstawione w piśmiennictwie w powiązaniu z art. 193 § 4 k.p.c., który został uchylony z dniem 19 kwietnia 2010 r. ustawą z dnia 17 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r. Nr 7, poz. 45). Przepis ten obowiązywał więc jeszcze w chwili wniesienia powództwa i stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym. Według art. 193 § 4 k.p.c. (przed jego uchyceniem), w razie zmiany powództwa art. 130² k.p.c. stosuje się odpowiednio. Przepis ten dotyczył więc sytuacji, gdy dochodziło do zmiany powództwa, jeżeli strona była reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika, a zmienione żądanie podlegało opłacie stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu. W takiej sytuacji, nie miał więc zastosowania szczególny tryb uzupełniania braku fiskalnego od zmienionego powództwa przewidziany w art. 130³ § 2 k.p.c., lecz tryb określony w art. 130² k.p.c. (zwrot pozwu bez wzywania do uzupełnienia brakującej opłaty) w zw. z art. 193 § 4 k.p.c. Zatem wyłączenie trybu usuwania braku fiskalnego pisma przewidzianego w art. 130³ § 2 k.p.c. na rzecz trybu przewidzianego w art. 130²

k.p.c., gdy strona była reprezentowana przez fachowego pełnomocnika, dotyczyło tylko zmiany, nie obejmowało natomiast innych sytuacji objętych hipotezą art. 130³ § 2 k.p.c.

W piśmiennictwie prawniczym przedstawiane jest także stanowisko, że stwierdzenie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym oznacza pierwotnie występujący brak fiskalny pozwu, który nie został należycie opłacony od początku, gdyż zawarty w pozwie wniosek o wydanie nakazu zapłaty opierał się na błędnym założeniu, iż są podstawy do jego wydania. Wydaje się – wobec braku bliższego odniesienia się do tej kwestii – że za takim rozwiązaniem opowiedział się także Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 12 lutego 2009 r., III CZP 143/08, w którym argumentowano, że dopiero po stwierdzeniu prawidłowego opłacenia pozwu przewodniczący kieruje sprawę na rozprawę albo posiedzenie niejawne. Oczekiwanie na prawidłowe opłacenie pozwu byłoby zbędne gdyby miał zastosowanie tryb usuwania braku fiskalnego pozwu określony w art. 130³ § 2 k.p.c. Według przedstawionego na wstępie stanowiska, usunięcie braku fiskalnego pozwu powinno nastąpić w trybie żądania uzupełnienia brakującej części opłaty pod rygorem zwrotu pozwu (art. 130 § 1 i 2 k.p.c.), ewentualnie – w odniesieniu do strony reprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego, gdy pozew podlega opłacie stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu – zwrotu pozwu bez wezwania do uiszczenia brakującej części opłaty (art. 130² § 1 i 2 k.p.c.). Za uzasadnieniem tego stanowiska odnośnie do usuwania braku fiskalnego pozwu przemawia to, że tryb usuwania braku fiskalnego przewidziany w art. 130³ § 2 k.p.c. powinien mieć zastosowania do braku, który nie istniał od samego początku, tj. w chwili wniesienia pozwu, lecz powstał później w trakcie postępowania. Ponadto podkreśla się funkcje opłat sądowych, których celem jest nie tylko zagwarantowanie przychodów na rzecz Skarbu Państwa, ale również ustanowienie pewnej bariery finansowej przeciwko pochopnemu wytaczaniu powództw. Z tej perspektywy rozpoznanie sprawy sądowej powinno być uwarunkowane wcześniejszym należyтым opłaceniem pisma inicjującego postępowanie sądowe. Tymczasem zastosowanie trybu usuwania braku fiskalnego przewidzianego w art. 130³ § 2 k.p.c. do uiszczenia brakującej części opłaty od pozwu, w razie stwierdzenia braku

podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, umożliwia proste omijanie obowiązku uiszczenia pełnej opłaty od pozwu i opłacanie go jedynie w ¼ części nawet ze świadomości strony wnoszącej pozew, że nie zachodzą okoliczności przewidziane w przepisach uzasadniające żądanie wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym. W ocenie Sądu Najwyższego, zasadnie wskazuje się na istotną wadę konstrukcji przewidzianej w art. 130³ § 2 k.p.c. w odniesieniu do usuwania braku fiskalnego pozwu zawierającego wniosek o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, który pozwala na omijanie obowiązku uiszczenia pełnej opłaty od pozwu i swoiste odroczenie tego obowiązku do czasu wydania orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, czy też – w razie korzystanego rozstrzygnięcia – faktyczne obarczenie tym obowiązkiem fiskalnym pozwanego, mimo niewydania nakazu zapłaty. Ponadto zastosowanie tego trybu usuwania braku fiskalnego pozwu oznacza, że sprawa mimo niewydania nakazu zapłaty, będzie w dalszym ciągu rozpoznawana w postępowaniu zwykłym, co może pozostawać w sprzeczności z wolą samego powoda, który wnosząc sprawę w postępowaniu nakazowym, liczy nie tylko na to, że zostanie wydany nakaz zapłaty, ale także – w razie jego wydania – że sprawa będzie podlegała dalszemu rozpoznaniu z zastosowaniem szczególnych reguł postępowania odrębnego - z wyłączeniem możliwości i wniesienia przez pozwanego powództwa wzajemnego (art. 493 § 4 k.p.c.), z ograniczeniem możliwości podniesienia przez pozwanego zarzutu potrącenia (art. 493 § 3 k.p.c.) oraz z wyłączeniem możliwości zmian podmiotowych (art. 495 § 4 k.p.c.). Powód nie musi być zainteresowany prowadzeniem sporu sądowego według zasad ogólnych w razie stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty. Oczywiście, powód po nadaniu sprawie dalszego biegu, w następstwie stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty, może cofnąć pozew, jednakże w takim przypadku dotkną go negatywne konsekwencje procesowe związane z wytoczeniem powództwa, w tym obowiązek zwrotu pełnych kosztów postępowania na rzecz pozwanego.

Przyjęcie, że do usuwania braku fiskalnego pozwu zawierającego wniosek o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, polegającego na konieczności uiszczenia brakującej części pełnej opłaty od pozwu, miałby

zastosowanie tryb wezwania do jej uiszczenia w terminie tygodniowym pod rygorem zwrotu pozwu oznaczałoby konieczność stosowania także art. 130² k.p.c., tj. zwrotu pozwu wniesionego przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego bez wezwania przewodniczącego o uiszczenia opłaty, jeżeli pozew podlegał opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu. Wówczas, zgodnie z art. 130² § 2 k.p.c., w terminie tygodniowym od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie z przyczyn określonych w § 1 strona mogłaby uiścić brakującą opłatę. Jeżeli opłata zostałaby wniesiona we właściwej wysokości, pismo wywołałoby skutek od daty pierwotnego wniesienia. Konsekwentnie należałoby bowiem przyjąć, że skoro brak fiskalny pozwu ma charakter pierwotny, i z tej przyczyny nie ma do niego zastosowanie art. 130³ § 2 k.p.c., to nie ma podstaw do wyłączenia zastosowania art. 130² k.p.c., jeżeli pozew wraz z wnioskiem o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym został wniesiony w warunkach określonych w § 1 art. 130² k.p.c. Ocena braku podstaw do wydania nakazu zapłaty oznaczałaby zarazem stwierdzenie, że pozew wniesiony przez fachowego pełnomocnika nie został należycie opłacony, gdyż opierał się na błędnym założeniu istnienia podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym. Zastosowanie art. 130² k.p.c. byłoby uzasadnione także względami pragmatycznymi, przyspieszeniem postępowania przy jednoczesnym zagwarantowaniu należytej ochrony praw procesowych powodowi. W terminie tygodniowym od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pozwu powód mógłby bowiem uiścić brakującą opłatę ze skutkami od daty pierwotnego wniesienia pozwu. W konsekwencji, nawet przyjęcie, że uzupełnienie brakującej opłaty od pozwu w razie stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty nie powinno nastąpić według zasady przewidzianej w art. 130³ § 2 k.p.c., oznaczałoby w okolicznościach rozpoznanej sprawy, że brak było podstaw do wzywania pełnomocnika powoda w trybie przewidzianym w art. 130 § 1 k.p.c. do opłacenia w terminie tygodniowym brakującej części opłaty od pozwu pod rygorem zwrotu pozwu. W konsekwencji wydane, na podstawie art. 130 § 2 k.p.c., zarządzenie Przewodniczącego Sądu Rejonowego o zwrocie pozwu nie mogło uchylać skutków wynikających z art. 130² § 2 k.p.c., w razie wniesienia przez powoda należnej, brakującej części opłaty od pozwu w terminie tygodniowym od

dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pozwu. Także w tym przypadku zarzut naruszenia art. 130 § 1 i 2 k.p.c. przez ich zastosowanie byłby uzasadniony, jak również zarzut naruszenia art. 130² § 2 k.p.c. w zw. z art. 486 § 1 k.p.c. przez ich niezastosowanie.

Trudność w wyborze jednego z dwóch trybów usuwania braków fiskalnych pozwu (art. 130³ § 2 oraz art. 130, ewentualnie art. 130² k.p.c.) w razie stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym wynika z brzmienia art. 486 § 1 i 2 k.p.c. w związku z uchynieniem, z dniem 1 lipca 1996 r., art. 489 k.p.c. Zgodnie z tym ostatnim przepisem, jeżeli nakaz zapłaty nie mógł być wydany, sąd wydawał postanowienie odmowne. W takim przypadku, przysługiwało na postanowienie o odmowie wydania nakazu zapłaty zażalenie (uchylony art. 489 § 2 k.p.c.). W stanie prawnym, który obowiązywał przed uchynieniem art. 489 k.p.c., nie budziło wątpliwości, że postanowienie o odmowie wydania nakazu zapłaty było czynnością jurysdykcyjną sądu podejmowaną po nadaniu biegu sprawie zainicjowanej pozwem zawierającym wniosek o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym. Następstwem tego orzeczenia, w razie jego uprawomocnienia się, było rozpoznanie sprawy w postępowaniu zwykłym. W konsekwencji, obowiązek opłacenia pozwu wpisem w pełnej wysokości, w razie skierowania sprawy do postępowania zwykłego, był następstwem orzeczenia sądu wydanego na podstawie art. 489 § 1 k.p.c. Z tej przyczyny nie można było przyjąć, aby pozew zawierający wniosek o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, od którego uiszczono obniżoną opłatę, był nienależycie opłacony już w chwili jego wniesienia. Obecnie przepisy nie przewidują możliwości wydania przez sąd postanowienia o odmowie wydania nakazu zapłaty. Z art. 486 k.p.c. wynika jedynie, że nakaz zapłaty jest wydawany przez sąd, nie wynika natomiast, czy ocena braku podstaw do wydania nakazu zapłaty jest dokonywana przez sąd, czy jedynie przez przewodniczącego sądu pierwszej instancji. Nie rozstrzygają tego także przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. Nr 38, poz. 249 ze zm.). Zgodnie z § 132 ust. 1 rozporządzenia, w postępowaniu nakazowym sąd na posiedzeniu niejawnym wydaje nakaz zapłaty. Według natomiast § 132 ust. 2, w razie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty, przewodniczący wyznacza

rozprawę i określa odpowiedni tryb postępowania, chyba że sprawa może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym. Niewątpliwie w świetle powołanych wyżej regulacji, po wniesieniu pozwu z wnioskiem o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, od którego uiszczono obniżoną opłatę, sprawa jest kierowana na posiedzenie niejawne w celu wydania przez sąd – jeżeli zachodzą przesłanki określone w przepisach – nakazu zapłaty. Z tej przyczyny nie można przyjąć, że w chwili podjęcia tych czynności, pozew jest nienależycie opłacony ani też, iż mimo skierowania sprawy na posiedzenie niejawne, sprawie nie nadano biegu i znajduje się jedynie we wstępnym badaniu przez przewodniczącego. Ocena, czy zachodzą przesłanki do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym jest dokonywana przez sąd na posiedzeniu niejawnym (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 8 sierpnia 2001 r., III CZP 41/01, OSNC 2002, nr 2, poz. 19). Jej efektem jest wydanie przez sąd nakazu zapłaty albo stwierdzenie braku podstaw do jego wydania. Ta ostatnia ocena nie znajduje odzwierciedlenia w formalnym orzeczeniu o odmowie wydania nakazu zapłaty, lecz jedynie w zarządzeniach przewodniczącego sądu pierwszej instancji wzywających do uiszczenia brakującej części opłaty od pozwu rozpoznawanego w postępowaniu zwykłym, zarządzeniu o doręczeniu odpisu pozwu oraz o skierowaniu sprawy na rozprawę albo posiedzenie niejawne. Przesłanką podjęcia czynności przez przewodniczącego sądu, o których mowa w art. 486 k.p.c., jest wcześniejsza negatywna ocena sądu wniosku pozwanego zawartego w pozwie o rozpoznanie sprawy w postępowaniu nakazowym. Czynności te następują więc już po nadaniu sprawie biegu w ramach postępowania nakazowego (odmiennie w uzasadnieniu uchwały z dnia 8 sierpnia 2001 r., III CZP 41/01). Przyjęcie, że stwierdzenie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty byłoby podstawą wydania przez przewodniczącego zarządzenia wzywającego do uiszczenia brakującej części opłaty od pozwu pod rygorem zwrotu pozwu oznaczałoby, iż badanie prawidłowego opłacenia pozwu odbywałoby się dwuetapowo; pierwszy raz, w chwili wniesienia pozwu przed skierowaniem sprawy na posiedzenie niejawne celem zbadania warunków do wydania nakazu zapłaty oraz drugi raz, po stwierdzeniu przez sąd braku podstaw do wydania nakazu zapłaty. Należy mieć także na uwadze, że ustawodawca, niekiedy, dążąc do wprowadzenia reguł

przyspieszających przebieg postępowania czyni to kosztem funkcji fiskalnej opłat sądowych. Wyrazem tego może być właśnie art. 130³ § 2 k.p.c. w części dotyczącej zmiany powództwa. Również i w tym przypadku przepis ten umożliwia omijanie obowiązku opłacania pozwu w razie wniesienia powództwa z celowo zaniżonym żądaniem i jego rozszerzaniem w toku trwania postępowania.

Niezależnie od przyjętej wykładni przepisów dotyczących uzupełnienia przez powoda brakującej części opłaty od pozwu doszło do naruszenia przez Sąd Okręgowy przepisów art. 130 § 1 i 2 k.p.c., które w sprawie nie miały zastosowania. Uchybienie tym przepisom miało istotny wpływ na wynik sprawy, gdyż w ich następstwie Sąd Okręgowy przyjął, że pozew został skutecznie wniesiony do sądu dopiero w dniu 8 czerwca 2010 r., a nie, jak ustalił Sąd pierwszej instancji, w dniu 12 marca 2010 r. Przyjęcie przez Sąd Okręgowy określonej daty wniesienia pozwu miało znaczenie dla oceny zasadności podniesionego przez pozwanego zarzutu przedawnienia dochodzonego roszczenia. Z tych też względów nie można odeprzeć zarzutu naruszenia art. 751 pkt 1 w zw. z art. 750 k.c. wskutek przyjęcia przez Sąd Okręgowy, że dochodzone roszczenie uległo przedawnieniu. Uwzględniając powyższe, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., orzeczono jak w sentencji.